

Майстренко Олександр Володимирович

*Аспірант кафедри філософії та соціальної антропології
імені професора І. П. Стогнія*

Університет Григорія Сковороди в Переяславі (м. Переяслав, Україна)

<https://orcid.org/0009-0008-7348-1542>

e-mail: alexander_master@ukr.net

ДИСКРЕТНІСТЬ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ХАОСУ

Резюме

У статті здійснено комплексний філософський аналіз дискретності соціокультурного розвитку особистості в умовах інформаційного хаосу. Обґрунтовано теоретичні засади дослідження, зокрема простежено еволюцію підходів до розуміння розвитку особистості — від класичної моделі цілісного і послідовного становлення до сучасних концепцій фрагментованого і нелінійного розвитку.

Визначено сутність інформаційного хаосу як специфічного середовища формування особистості, що характеризується надлишковістю, фрагментацією та алгоритмічною структуризацією інформаційних потоків. Показано його вплив на когнітивні, ціннісні та ідентифікаційні характеристики індивіда.

Розкрито дискретність як ключову характеристику соціокультурного розвитку особистості та проаналізовано її основні виміри — когнітивний, ціннісний, ідентифікаційний і темпоральний. Встановлено, що розвиток особистості в сучасних умовах набуває переривчастого, множинного і контекстуально залежного характеру.

Проаналізовано наслідки дискретності, зокрема виявлено її амбівалентний вплив: з одного боку — фрагментація знання, нестабільність цінностей і ідентичності, з іншого — підвищення адаптивності та креативності особистості.

Обґрунтовано механізми інтеграції дискретного досвіду, серед яких визначено рефлексивність, критичне мислення, медіаграмотність, освіту

як інтегративний простір і культурну комунікацію. Доведено, що в умовах інформаційного хаосу цілісність особистості формується як динамічний процес самоконструювання, що поєднує фрагментовані елементи досвіду.

Підсумовується, що дискретність виступає не лише наслідком трансформації інформаційного середовища, але й новою формою організації соціокультурного розвитку особистості.

Ключові слова: дискретність; соціокультурний розвиток особистості; інформаційний хаос; інформаційне суспільство; фрагментація свідомості; ідентичність; ціннісна нестабільність; мережеве суспільство; медіаграмотність; критичне мислення; самоконструювання особистості; цифрова культура.

Вступ

Сучасний етап розвитку глобалізованого суспільства характеризується глибокими трансформаціями у сфері інформаційного обміну, які істотно впливають на процеси формування особистості. Інформаційна революція, цифровізація соціального простору та зростання ролі мережевих комунікацій створюють принципово нові умови соціокультурного розвитку індивіда. Водночас ці процеси супроводжуються явищем, яке дедалі частіше окреслюється як інформаційний хаос — стан надмірності, фрагментованості, суперечливості та неконтрольованості інформаційних потоків.

У таких умовах традиційні уявлення про лінійний, послідовний і кумулятивний розвиток особистості виявляються недостатніми для пояснення реальних процесів соціалізації. Натомість дедалі більшої ваги набуває концепт дискретності, який дозволяє осмислити розвиток особистості як переривчастий, нерівномірний і структурно розірваний процес.

Актуальність теми зумовлена необхідністю філософського осмислення трансформаційних змін у механізмах формування особистості в умовах інформаційного перевантаження та когнітивної фрагментації. Особливо важливим є аналіз того, як інформаційний хаос впливає на ціннісні орієнтації, ідентичність та когнітивні структури індивіда.

Метою статті є концептуалізація феномену дискретності соціокультурного розвитку особистості в умовах інформаційного хаосу та виявлення його ключових характеристик і наслідків.

Методи дослідження

Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнофілософських і міждисциплінарних підходів, що дозволило комплексно осмислити дискретність соціокультурного розвитку особистості в умовах інформаційного хаосу.

Так, системний метод застосовано для розгляду соціокультурного розвитку особистості як цілісного, але внутрішньо диференційованого процесу. Його використання дозволило виявити, що дискретність не є випадковою аномалією, а виступає структурною характеристикою сучасного розвитку, яка охоплює когнітивний, ціннісний, ідентифікаційний та темпоральний рівні. Структурно-функціональний метод дав змогу визначити функції дискретності у сучасному соціокультурному середовищі. Зокрема, встановлено, що вона виконує не лише дестабілізуючу, а й адаптивну функцію, забезпечуючи гнучкість і здатність особистості до швидкого реагування на зміну інформаційних умов. Дискурсивний аналіз використано для дослідження змін у способах осмислення розвитку особистості в науковому та культурному дискурсі. Це дозволило показати перехід від наративів цілісності до наративів фрагментації та множинності, а також виявити, як поняття інформаційного хаосу легітимується у сучасному гуманітарному знанні. Порівняльний метод забезпечив зіставлення класичних, модерних і постмодерних підходів до розуміння розвитку особистості. Завдяки цьому встановлено еволюцію теоретичних моделей — від лінійної до дискретної — та виявлено їхні обмеження і евристичні можливості. Інституційний метод дав змогу проаналізувати роль освіти, медіа та культури як середовищ формування особистості. У результаті доведено, що саме трансформація цих інститутів під впливом цифровізації є одним із ключових чинників посилення дискретності. Метод узагальнення і систематизації дозволив інтегрувати різноманітні теоретичні підходи та емпіричні спостереження в єдину концептуальну модель. Саме завдяки цьому було сформульовано цілісне розуміння дискретності як базової характеристики сучасного соціокультурного розвитку особистості. Прогностичний метод використано для визначення можливих напрямів подолання негативних ефектів дискретності. Він дав підстави обґрунтувати роль рефлексивності, критичного мислення, медіаграмотності та освіти як механізмів інтеграції фрагментованого досвіду.

Результати дослідження

Осмислення соціокультурного розвитку особистості має глибоку теоретичну традицію, в межах якої сформувалися різні підходи — від класичних гуманістичних концепцій до постмодерних і мережових інтерпретацій. Важливо підкреслити, що еволюція цих підходів відображає поступовий перехід від уявлення про розвиток як лінійний і цілісний процес до розуміння його як фрагментованого і дискретного явища.

У класичній соціальній філософії розвиток особистості розглядався як інтегрований процес засвоєння культурних норм і цінностей. Зокрема, у працях Еміль Дюркгейма соціалізація трактується як процес внутрішнього прийняття соціальних фактів, що забезпечують цілісність індивіда. Він

підкреслював, що «суспільство може існувати лише тоді, коли між його членами існує достатній ступінь однорідності» [1, р. 79], що прямо вказує на інтегративний характер розвитку особистості.

Подібну логіку розвиває Талкотт Парсонс, який у межах структурного функціоналізму розглядає соціалізацію як процес інтерналізації нормативної системи. За його словами, «соціальна система залежить від того, наскільки її члени інтерналізують спільні цінності» [2, р. 36]. У цьому підході особистість формується поступово, через накопичення соціально значущих орієнтацій.

В українській соціально-філософській традиції подібні ідеї розвивав Мирослав Попович, який наголошував на культурній обумовленості становлення особистості. Зокрема, він зазначав, що «особистість формується в полі культури, де цінності виступають орієнтирами її розвитку» [3, с. 112]. Це підкреслює роль культури як інтегруючого чинника.

Отже, у класичних підходах розвиток особистості мислиться як: послідовний, кумулятивний і внутрішньо узгоджений процес.

Десь з другої половини XX століття відбувається радикальний перегляд уявлень про природу особистості. У працях Мішель Фуко особистість постає як результат дії дискурсивних практик. Він підкреслює, що «суб'єкт не є первинною даністю, а формується в межах історично змінних дискурсів» [4, р. 55]. Цю лінію продовжує Жан-Франсуа Ліотар, який вводить поняття «недовіри до метанаративів». За його словами, «великі наративи втратили свою легітимуючу силу» [5, р. Хxiv], що означає руйнування єдиної смислової рамки розвитку особистості. У працях Зигмунта Баумана ця тенденція набуває завершеного вигляду. Він характеризує сучасну ідентичність як «рідку», тобто нестійку і змінну: «ідентичність більше не є завданням на все життя, а стає проєктом, який постійно переробляється» [6, р. 82].

В українській науковій думці ці підходи адаптуються, зокрема, у працях Віктор Андрущенко, який підкреслює, що сучасна людина функціонує в умовах «ціннісної нестабільності та культурної багатовимірності» [7, с. 64].

Таким чином, у постмодерних підходах розвиток особистості: втрачає цілісність, набуває множинного характеру і стає контекстуально залежним.

Особливе значення для розуміння дискретності розвитку особистості мають теорії інформаційного суспільства. Так, Мануель Кастельс вводить поняття «мережевого суспільства», де соціальні структури організуються навколо потоків інформації. Він зазначає, що «мережі є відкритими структурами, здатними до необмеженого розширення» [8, р. 470], що сприяє

фрагментації досвіду. Елвін Тоффлер ще раніше звертав увагу на ефект інформаційного перевантаження: «надлишок інформації веде до дезорієнтації індивіда» [9, р. 350].

Сучасні українські дослідники, зокрема Валерій Бебик, підкреслюють, що інформаційне суспільство створює «новий тип особистості, яка функціонує в умовах постійної інформаційної турбулентності» [10, с. 27].

У цих підходах розвиток особистості: стає залежним від інформаційних потоків, втрачає стабільність і набуває мережевого, фрагментарного характеру.

Отже, аналіз теоретичних підходів дозволяє зафіксувати принципів еволюцію у розумінні соціокультурного розвитку особистості: від класичної моделі цілісного і послідовного розвитку — через постмодерну модель фрагментованого суб'єкта до сучасної мережевої моделі, де розвиток набуває рис дискретності. Саме ця теоретична трансформація створює підґрунтя для подальшого аналізу дискретності як ключової характеристики розвитку особистості в умовах інформаційного хаосу.

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується не лише зростанням обсягів інформації, а й принциповою зміною її структури, логіки поширення та сприйняття. У цьому контексті все частіше використовується поняття інформаційного хаосу, яке фіксує стан надлишковості, фрагментації та смислової нестабільності інформаційного середовища. Це середовище не є нейтральним — воно активно формує когнітивні, ціннісні та ідентифікаційні характеристики особистості, задаючи нову логіку її соціокультурного розвитку.

Одним із перших дослідників, хто зафіксував проблему інформаційного перевантаження, був Елвін Тоффлер. Він зазначав, що «інформаційне перевантаження виникає тоді, коли швидкість змін перевищує здатність людини до їх осмислення» [11, р. 350]. Ця теза є принципово важливою, оскільки вона вказує на розрив між обсягом інформації та можливостями її інтеграції. У подальшому Мануель Кастельс розвинув ідею про те, що в умовах мережевого суспільства інформація існує у вигляді потоків, які не утворюють стабільної ієрархії. Він підкреслює: «влада потоків є важливішою за потоки влади» [8, р. 469], що означає домінування динамічних, розірваних інформаційних структур над традиційними формами знання.

У цьому контексті формується новий тип когнітивного досвіду — кліпове мислення, що характеризується швидким переключенням уваги і відсутністю глибокої рефлексії. Як зазначає Зигмунт Бауман, «у світі надлишкової інформації увага стає найдефіцитнішим ресурсом» [6, р. 120].

В українській науковій традиції проблему фрагментації когнітивного досвіду досліджує Георгій Почепцов, який наголошує, що сучасна

людина «споживає інформацію фрагментами, що ускладнює формування цілісної картини світу» [12, с. 87].

Отже, інформаційний хаос призводить до: зниження когнітивної цілісності, поверховості сприйняття і фрагментації знань.

Суттєвим чинником формування інформаційного хаосу є алгоритмізація цифрового середовища. У цьому контексті важливими є праці Нік Срничек, який аналізує логіку функціонування платформ. Він зазначає, що «платформи організовують і структурують взаємодії користувачів, перетворюючи дані на ключовий ресурс» [13, р. 43].

Алгоритмічні системи формують так звані інформаційні бульбашки, у межах яких індивід отримує лише частину реальності. Це призводить до появи множинних, часто несумісних картин світу. Цю проблему також піднімає Касс Санстейн, який зазначає, що «інформаційні кокони обмежують здатність людей до взаєморозуміння» [14, р. 9].

В українському контексті Валерій Іванов підкреслює, що «цифрові медіа створюють умови для сегментації аудиторій і розриву спільного інформаційного простору» [15, с. 54].

Таким чином, алгоритмізація: підсилює фрагментацію реальності, формує множинні інформаційні світи і ускладнює формування спільних смислів.

Інформаційний хаос має не лише когнітивні, а й глибокі ціннісні наслідки. У ситуації множинності інформаційних потоків індивід стикається з конкуренцією смислів, що ускладнює формування стабільної системи цінностей. Жан Бодріяр зазначає, що в сучасному суспільстві «реальність замінюється симулякрами» [16, р. 1], що означає втрату чітких орієнтирів у сприйнятті світу. Подібну думку розвиває Зигмунт Бауман, який підкреслює, що сучасна культура характеризується «плинністю і нестабільністю норм» [6, р. 7].

В українській філософській думці Сергій Кримський наголошував на необхідності збереження ціннісного ядра особистості в умовах культурних трансформацій, зазначаючи, що «втрата смислових орієнтирів веде до духовної дезорієнтації» [17, с. 142].

Таким чином, інформаційний хаос: руйнує ієрархію цінностей, створює ситуацію смислової невизначеності і посилює екзистенційну нестабільність особистості. Інформаційний хаос постає як комплексне середовище, що визначає специфіку сучасного соціокультурного розвитку особистості. Його ключовими характеристиками є: інформаційне перевантаження та когнітивна фрагментація, алгоритмічна сегментація інформаційного простору і ціннісна нестабільність і множинність смислів. У сукупності ці фактори формують умови, за яких розвиток особистості втрачає лінійність і

цілісність, набуваючи рис дискретності. Саме це дозволяє перейти до подальшого аналізу дискретності як базового принципу соціокультурного становлення в умовах інформаційного суспільства.

Поняття дискретності у контексті соціокультурного розвитку особистості відображає відхід від класичних уявлень про розвиток як безперервний, кумулятивний і внутрішньо узгоджений процес. У сучасних умовах розвиток дедалі більше постає як переривчастий, фрагментований і нелінійний, що зумовлено як змінами в інформаційному середовищі, так і трансформацією самої природи соціальності.

У загальнофілософському сенсі дискретність означає розірваність, переривчастість і відсутність плавного переходу між станами. Цей підхід активно розвивався у XX столітті, зокрема у працях Гастона Башляра, який наголошував на «епістемологічних розривах» у розвитку знання. Він зазначав, що «наукове мислення розвивається не шляхом безперервності, а через розриви і перебудови» [18, р. 24].

Перенесення цієї логіки у соціокультурну площину дозволяє розглядати розвиток особистості не як накопичення досвіду, а як серію якісних стрибків і розривів, де кожен новий етап може не мати прямого зв'язку з попереднім. Цю ідею у соціальній філософії розвиває Мішель Фуко, який підкреслює, що історичні зміни мають «дискретний характер і визначаються зміною дискурсивних формацій» [19, р. 168]. Відповідно, і особистість як носій дискурсу формується не поступово, а через зміну рамок осмислення реальності.

У вітчизняній філософській традиції ідея розірваності культурного розвитку відображена у працях Сергія Кримського, який зазначав, що сучасна культура «існує у стані множинності смислових горизонтів, які не зводяться до єдиного цілого» [17, с. 98].

Отже, дискретність у філософському вимірі означає^ розрив між етапами розвитку, відсутність єдиної логіки накопичення і множинність траєкторій становлення.

У когнітивному плані дискретність проявляється у зміні способів обробки інформації. Сучасна людина функціонує в умовах постійного інформаційного потоку, що зумовлює перехід від глибинного до фрагментарного мислення. Як зазначає Герберт Саймон, «багатство інформації створює бідність уваги» [20, р. 40]. Це означає, що індивід не здатен інтегрувати всі отримані знання у цілісну систему. Цю думку розвиває Ніколас Карр, який підкреслює: «інтернет змінює спосіб нашого мислення, роблячи його більш поверховим і розірваним» [21, р. 125].

В українському контексті Георгій Почепцов зауважує, що «кліпове мислення формує фрагментарне сприйняття реальності, де окремі інформаційні блоки не з'єднуються в єдину систему» [15, с. 92].

Таким чином, когнітивна дискретність проявляється у: розірваності знання, зниженні здатності до синтезу і домінуванні коротких інформаційних форм.

Дискретність соціокультурного розвитку особистості особливо яскраво проявляється у сфері ідентичності. Так, Зигмунт Бауман зазначає, що «у плинній модерності ідентичність перестає бути стабільною і стає постійним процесом самоконструювання» [6, р. 83]. Цю ідею доповнює Ентоні Гідденс, який підкреслює, що сучасна ідентичність є «рефлексивним проектом», який постійно переглядається [22, р. 32].

У такому контексті особистість не має єдиного центру, вона існує як сукупність ролей, які активізуються залежно від ситуації.

В українській філософській думці Віктор Андрущенко наголошує, що сучасна людина змушена «одночасно існувати у кількох культурних і ціннісних просторах» [7, с. 71]. Це означає, що ідентичність: не є сталою, має контекстуальний характер і формується дискретно, залежно від ситуації.

Ще одним важливим аспектом дискретності є зміна темпоральної структури досвіду. Хартмут Роза у своїй концепції соціального прискорення зазначає, що «прискорення соціальних процесів призводить до розриву між досвідом і очікуванням» [23, р. 77]. У результаті людина втрачає відчуття цілісності часу: минуле, теперішнє і майбутнє перестають утворювати єдину логіку розвитку. Цю проблему також відзначає Фредерік Джеймисон, який говорить про «втрату історичної глибини у постмодерній культурі» [24, р. 25].

У вітчизняному контексті Мирослав Попович підкреслював, що сучасна культура «втрачає зв'язок із традицією, що ускладнює формування цілісної ідентичності» [3, с. 215].

Отже, темпоральна дискретність означає: розрив між часовими вимірами, втрату історичної послідовності і домінування «миттєвого теперішнього».

Загалом, дискретність соціокультурного розвитку особистості проявляється як комплексне явище, що охоплює когнітивний, ідентифікаційний і темпоральний виміри. Вона означає перехід від цілісної моделі розвитку до множинної, фрагментованої і нелінійної. У цих умовах особистість формується не як завершена структура, а як процес, що постійно переривається, переосмислюється і реконструюється. Саме це визначає специфіку сучасного соціокультурного буття індивіда в умовах інформаційного хаосу.

Дискретність як характеристика соціокультурного розвитку особистості має комплексні наслідки, що проявляються на когнітивному, ціннісному, ідентифікаційному та соціальному рівнях. Вона не зводиться лише до дезінтеграції чи кризи, а формує нову конфігурацію особистісного буття, у якій поєднуються як ризики, так і потенціали.

Одним із найбільш очевидних наслідків дискретності є трансформація когнітивних практик. Фрагментація інформації призводить до зниження здатності до системного мислення.

Як зазначає Ніколас Карр, «чим більше ми покладаємося на швидке сканування інформації, тим менше здатні до глибокого читання і роздумів» [21, р. 138]. Це свідчить про зміну самої структури мислення — від аналітичного до фрагментарного. Цю проблему підкреслює і Герберт Саймон, який вказує, що «надлишок інформації споживає увагу, яка є обмеженим ресурсом» [20, р. 40].

У вітчизняному контексті Георгій Почепцов наголошує, що «фрагментація інформаційного простору веде до втрати здатності формувати причинно-наслідкові зв'язки» [12, с. 101].

Таким чином, когнітивні наслідки включають: поверховість знань, зниження аналітичних здібностей і втрату системності мислення.

Дискретність розвитку безпосередньо впливає на систему цінностей особистості. У ситуації множинності інформаційних потоків зникає єдина шкала оцінювання. Жан-Франсуа Ліотар підкреслює, що «розпад метанаративів означає втрату універсальних критеріїв істини і справедливості» [5, р. xxiv]. Подібну позицію займає Зигмунт Бауман, який зазначає, що «у плинному світі норми перестають бути стабільними і стають предметом постійного перегляду» [6, р. 7].

В українській філософській традиції Сергій Кримський наголошував, що «втрата ціннісної ієрархії веде до духовної невизначеності» [17, с. 145].

Отже, ціннісні наслідки дискретності проявляються у: релятивізації норм, нестійкості переконань і складності формування життєвих орієнтирів.

Дискретність розвитку істотно змінює механізми формування ідентичності. Особистість більше не має єдиного центру, а функціонує як множинна структура.

Ентоні Гідденс зазначає, що сучасна ідентичність є «рефлексивним проєктом, який постійно переглядається» [22, р. 32]. Зигмунт Бауман доповнює, що «ідентичність стає тимчасовою конструкцією, яка не має остаточного завершення» [6, р. 83]. Віктор Андрущенко підкреслює, що

сучасна людина «змушена постійно переосмислювати власну ідентичність у мінливому світі» [7, с. 73].

Це означає, що ідентичність: стає нестійкою, формується ситуативно і втрачає довготривалу цілісність.

Дискретність розвитку має також важливі соціальні наслідки, пов'язані зі зміною характеру комунікації та взаємодії. Касс Санстейн зазначає, що «інформаційна сегментація зменшує можливості для суспільного діалогу» [14, р. 9]. Це призводить до посилення поляризації та зниження рівня взаєморозуміння. Мануель Кастельс підкреслює, що у мережевому суспільстві «комунікація дедалі більше відбувається у замкнених інформаційних просторах» [8, р. 371].

У вітчизняному контексті Георгій Почепцов наголошує, що фрагментованість інформації «створює сприятливі умови для інформаційних маніпуляцій» [12, с. 112].

Таким чином, соціальні наслідки включають: зростання вразливості до дезінформації, поляризацію суспільства і кризу комунікації.

Попри численні ризики, дискретність не є виключно негативним явищем. Вона відкриває нові можливості для розвитку особистості. Елвін Тоффлер зазначав, що в умовах швидких змін «адаптивність стає ключовою характеристикою успішної особистості» [9, р. 367]. Мануель Кастельс підкреслює, що мережеве суспільство створює умови для «індивідуальної автономії та креативності» [8, р. 469]. А Мирослав Попович наголошував, що відкритість до різних культурних впливів може «розширювати горизонти особистісного розвитку» [3, с. 310].

Отже, дискретність також сприяє: гнучкості мислення, швидкій адаптації і розвитку креативності. Дискретність соціокультурного розвитку особистості має амбівалентний характер. З одного боку, вона призводить до фрагментації знання, нестабільності цінностей і ідентичності, а також до зростання соціальних ризиків. З іншого — відкриває нові можливості для адаптації, гнучкості та творчого самовираження. Таким чином, дискретність не є лише кризовим феноменом, а виступає новою формою організації соціокультурного досвіду, що визначає специфіку розвитку особистості в умовах інформаційного хаосу.

Умови інформаційного хаосу та дискретного розвитку особистості не означають неможливості досягнення цілісності. Йдеться радше про зміну механізмів її формування. Якщо в класичній моделі цілісність забезпечувалася стабільними інститутами і культурними нормами, то в сучасних умовах вона потребує рефлексивної, когнітивної та культурної інтеграції.

Одним із ключових механізмів подолання фрагментації є розвиток рефлексивності — здатності особистості усвідомлювати, осмислювати

і інтегрувати власний досвід. Ентоні Гідденс підкреслює, що в умовах сучасності «самоідентичність стає рефлексивним проєктом, який індивід повинен постійно підтримувати» [22, р. 5]. Це означає, що цілісність більше не задається ззовні, а формується внутрішньо. У цьому ж ключі Юрген Габермас наголошує на значенні комунікативної раціональності, яка дозволяє «досягати взаєморозуміння через раціональний дискурс» [25, р. 86].

В українській традиції Сергій Кримський зазначав, що «самоусвідомлення є основою духовної цілісності людини» [17, с. 156].

Отже, рефлексивність: забезпечує зв'язок між фрагментами досвіду, формує внутрішню логіку розвитку і сприяє відновленню цілісності особистості.

В умовах інформаційного перевантаження особливого значення набувають когнітивні механізми орієнтації, зокрема медіаграмотність і критичне мислення. Ніколас Карр наголошує, що для збереження глибини мислення необхідно «свідомо обмежувати поверхове споживання інформації» [21, р. 220]. Касс Санстейн підкреслює, що відкритість до альтернативних точок зору є необхідною умовою демократичного суспільства [14, р. 192]. В українському контексті Валерій Іванов зазначає, що медіаграмотність «дозволяє людині не лише сприймати інформацію, а й критично її оцінювати» [15, с. 118].

Таким чином, ці інструменти: зменшують вплив інформаційного хаосу, сприяють структуризації знання і підвищують автономність особистості.

Особливу роль у подоланні дискретності відіграє освіта як інституційний механізм інтеграції. Едгар Морен підкреслює необхідність «комплексного мислення», яке здатне поєднувати різні типи знань [26, р. 15]. Зигмунт Бауман зазначає, що освіта повинна навчати «жити в умовах невизначеності» [6, р. 140]. В українській науковій традиції Віктор Андрущенко наголошує, що сучасна освіта має формувати «цілісну особистість, здатну до самостійного мислення» [7, с. 210].

Отже, освіта: інтегрує фрагментовані знання, формує ціннісні орієнтації і забезпечує когнітивну цілісність.

Не менш важливим є культурний вимір подолання дискретності. Мирослав Попович зазначав, що культура виконує функцію «смыслового поля, у якому особистість знаходить орієнтири» [3, с. 305]. Юрген Габермас підкреслює, що культурна комунікація забезпечує «відтворення життєвого світу» [25, р. 137]. У сучасних умовах важливим є не повернення до жорстких культурних моделей, а створення умов для діалогу культур і смислів, що дозволяє інтегрувати різні елементи досвіду.

Таким чином, культурна інтеграція: відновлює смислові орієнтири, забезпечує зв'язок між досвідом і сприяє формуванню ідентичності.

У сучасних умовах цілісність особистості не є заданою — вона формується як результат активної діяльності самого індивіда. Ентоні Гідденс підкреслює, що «індивід стає автором власної біографії» [22, р. 75]. Зигмунт Бауман додає, що сучасна людина «повинна постійно конструювати себе в умовах невизначеності» [6, р. 83]. У цьому сенсі дискретність не усувається, а інтегрується через свідоме самоконструювання, яке поєднує різні фрагменти досвіду у відносно цілісну структуру.

Подолання дискретності соціокультурного розвитку особистості не означає повернення до класичної моделі цілісності. Йдеться про формування нових механізмів інтеграції, серед яких ключовими є рефлексивність, критичне мислення, освіта та культурна комунікація. У цих умовах цілісність особистості постає як динамічний, відкритий процес, що поєднує фрагменти досвіду в умовах інформаційного хаосу.

Висновки

У статті здійснено філософське осмислення феномену дискретності соціокультурного розвитку особистості в умовах інформаційного хаосу, що дозволяє сформулювати такі узагальнюючі *висновки*.

По-перше, встановлено, що сучасні підходи до розуміння розвитку особистості демонструють перехід від класичної моделі цілісного, послідовного і кумулятивного становлення до моделі, у якій розвиток набуває ознак фрагментації, множинності та нелінійності. У цьому контексті особистість перестає розглядатися як стабільна структура і постає як динамічний процес, що формується у змінних соціокультурних умовах.

По-друге, обґрунтовано, що інформаційний хаос є визначальним середовищем формування сучасної особистості, яке характеризується надлишковістю інформації, її фрагментацією, алгоритмічною селекцією та смисловою нестабільністю. Це середовище трансформує когнітивні практики, сприяє розриву між знанням і його системною інтеграцією, а також ускладнює формування цілісної картини світу.

По-третє, показано, що дискретність виступає ключовою характеристикою соціокультурного розвитку особистості, яка проявляється у кількох взаємопов'язаних вимірах: когнітивному (фрагментація знання), ідентифікаційному (множинність і нестабільність “Я”), ціннісному (релятивізація норм) та темпоральному (розриви у сприйнятті часу). У сукупності ці виміри формують новий тип розвитку, що не підпорядковується логіці безперервності.

По-четверте, встановлено, що дискретність має амбівалентний характер. З одного боку, вона призводить до поверховості мислення,

нестійкості ідентичності та підвищеної вразливості до інформаційних маніпуляцій. З іншого — відкриває можливості для гнучкості, адаптивності та розвитку креативного мислення, що є важливими ресурсами в умовах швидкоплинного інформаційного середовища.

По-п'яте, доведено, що подолання негативних ефектів дискретності не передбачає повернення до традиційних моделей цілісності, а потребує формування нових механізмів інтеграції особистісного досвіду. Такими механізмами виступають рефлексивність, критичне мислення, медіаграмотність, освіта як інтегративний простір, а також культурна комунікація як засіб відновлення смислових орієнтирів.

По-шосте, обґрунтовано, що в умовах інформаційного хаосу цілісність особистості набуває нового характеру — вона формується як результат свідомого самоконструювання, що поєднує фрагментовані елементи досвіду у відносно узгоджену, але відкриту структуру. Така цілісність є динамічною, процесуальною і не має завершеного характеру.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що дискретність соціокультурного розвитку особистості є не лише наслідком інформаційного хаосу, але й новою формою організації індивідуального буття. Вона визначає специфіку сучасної людини, яка змушена функціонувати в умовах множинності смислів, нестабільності норм і постійної необхідності самовизначення. У цьому контексті ключовим завданням стає не усунення дискретності, а її осмислення та інтеграція у процес формування цілісної, рефлексивної і здатної до адаптації особистості.

Список посилань

1. Durkheim, E. (1984). *The Division of Labor in Society*. New York: Free Press. (Original work published 1893). 354 p.
2. Parsons, T. (1951). *The Social System*. New York: Free Press. 575 p.
3. Попович, М. В. *Нарис історії культури України*. Київ: АртЕк. 1998. 728 с.
4. Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge*. New York: Pantheon Books. 245 p.
5. Lyotard, J.-F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Minneapolis: University of Minnesota Press. xxiv + 110 p.
6. Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press. 228 p.
7. Андрущенко, В. П. (2005). *Філософія освіти ХХІ століття: проблеми і перспективи*. Київ: Знання України. 2005. 520 с.
8. Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell. 625 p.
9. Toffler, A. (1970). *Future Shock*. New York: Random House. 505 p.

10. Бебик, В. М. Інформаційне суспільство: теорія і практика. Київ: КНЕУ. 2013. 320 с.
11. Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: William Morrow. 544 p.
12. Почепцов, Г. Г. (2015). Сучасні інформаційні війни. Київ: Києво-Могилянська академія. 2015. 504 с.
13. Srnicek, N. (2017). *Platform Capitalism*. Cambridge: Polity Press. 224 p.
14. Sunstein, C. R. (2001). *Republic.com*. Princeton: Princeton University Press. 224 p.
15. Іванов, В. Ф. (2019). Медіаосвіта та медіаграмотність. Київ: Центр вільної преси. 352 с.
16. Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and Simulation*. Ann Arbor: University of Michigan Press. 164 p.
17. Кримський, С. Б. Філософія як шлях людяності і надії. Київ: КМ Академія. 2003/ 302 с.
18. Bachelard, G. (2002). *The Formation of the Scientific Mind*. Manchester: Clinamen Press. (Original 1938). 256 p.
19. Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge*. New York: Pantheon Books. 245 p.
20. Simon, H. A. (1971). Designing organizations for an information-rich world. In: *Computers, Communications, and the Public Interest*. Baltimore: Johns Hopkins Press. P. 37 — 52.
21. Carr, N. (2010). *The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains*. New York: W. W. Norton. 276 p.
22. Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity*. Stanford: Stanford University Press. 256 p.
23. Rosa, H. (2013). *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*. New York: Columbia University Press. 496 p.
24. Jameson, F. (1991). *Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism*. Durham: Duke University Press. 438 p.
25. Habermas, J. (1984). *The Theory of Communicative Action*. Volume 1. Boston: Beacon Press. 465 p.
26. Morin, E. (1999). *Seven Complex Lessons in Education for the Future*. Paris: UNESCO. 63 p.

References

1. Durkheim, E. (1984). *The division of labor in society*. Free Press. (Original work published 1893).
2. Parsons, T. (1951). *The social system*. Free Press.
3. Popovych, M. V. (1998). *Essay on the history of Ukrainian culture*. Kyiv, ArtEk.

4. Foucault, M. (1972). The archaeology of knowledge. Pantheon Books.
5. Lyotard, J.-F. (1984). The postmodern condition: A report on knowledge. University of Minnesota Press.
6. Bauman, Z. (2000). Liquid modernity. Polity Press.
7. Andrushchenko, V. P. (2005). Philosophy of education of the 21st century: Problems and prospects. Kyiv, Znannia Ukrainy.
8. Castells, M. (1996). The rise of the network society. Blackwell.
9. Toffler, A. (1970). Future shock. Random House.
10. Bebyk, V. M. (2013). Information society: Theory and practice. Kyiv, KNEU.
11. Toffler, A. (1980). The third wave. William Morrow.
12. Pocheptsov, H. H. (2015). Modern information wars. Kyiv-Mohyla Academy.
13. Srnicek, N. (2017). Platform capitalism. Polity Press.
14. Sunstein, C. R. (2001). Republic.com. Princeton University Press.
15. Ivanov, V. F. (2019). Media education and media literacy. Tsentrlilnoi presy.
16. Baudrillard, J. (1994). Simulacra and simulation. University of Michigan Press.
17. Krymskyi, S. B. (2003). Philosophy as a path of humanity and hope. KM Akademiia.
18. Bachelard, G. (2002). The formation of the scientific mind. Clinamen Press. (Original work published 1938).
19. Foucault, M. (1972). The archaeology of knowledge. Pantheon Books.
20. Simon, H. A. (1971). Designing organizations for an information-rich world. In M. Greenberger (Ed.), Computers, communications, and the public interest (pp. 37 – 52). Johns Hopkins University Press.
21. Carr, N. (2010). The shallows: What the Internet is doing to our brains. W. W. Norton.
22. Giddens, A. (1991). Modernity and self-identity. Stanford University Press.
23. Rosa, H. (2013). Social acceleration: A new theory of modernity. Columbia University Press.
24. Jameson, F. (1991). Postmodernism, or, The cultural logic of late capitalism. Duke University Press.
25. Habermas, J. (1984). The theory of communicative action (Vol. 1). Beacon Press.
26. Morin, E. (1999). Seven complex lessons in education for the future. UNESCO.

Oleksandr Maystrenko

*Postgraduate Student of the Department of Philosophy and Social
Anthropology named after Professor I. P. Stohnii
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav (Pereiaslav, Ukraine)*

<https://orcid.org/0009-0008-7348-1542>

e-mail: alexander_master@ukr.net

DISCRETENESS OF SOCIOCULTURAL DEVELOPMENT OF PERSONALITY IN THE ERA OF INFORMATION CHAOS

Abstract

The article provides a comprehensive philosophical analysis of the discreteness of sociocultural personality development under conditions of information chaos. The theoretical foundations of the study are substantiated, in particular, the evolution of approaches to understanding personality development is traced—from the classical model of integral and consistent formation to contemporary concepts of fragmented and nonlinear development.

The essence of information chaos is defined as a specific environment of personality formation, characterized by excessiveness, fragmentation, and algorithmic structuring of information flows. Its influence on the cognitive, value-based, and identity-related characteristics of the individual is demonstrated.

Discreteness is revealed as a key characteristic of sociocultural personality development, and its main dimensions—cognitive, axiological, identificational, and temporal—are analyzed. It is established that personality development in contemporary conditions acquires a discontinuous, multiple, and context-dependent nature.

The consequences of discreteness are examined, highlighting its ambivalent impact: on the one hand, fragmentation of knowledge, instability of values and identity; on the other hand, increased adaptability and creativity of the individual.

The mechanisms for integrating discrete experience are substantiated, including reflexivity, critical thinking, media literacy, education as an integrative space, and cultural communication. It is proven that under conditions of

information chaos, the integrity of personality is formed as a dynamic process of self-construction that integrates fragmented elements of experience.

It is concluded that discreteness acts not only as a consequence of the transformation of the information environment but also as a new form of organization of sociocultural personality development.

Keywords: discreteness; sociocultural personality development; information chaos; information society; fragmentation of consciousness; identity; value instability; network society; media literacy; critical thinking; self-construction of personality; digital culture

Надійшла до редакції/ Received: 16.01.2026

Прорецензовано/ Revised: 29.01.2026

Прийнято до друку/ Accepted: 27.02.2026